

UČENÁ SPOLEČNOST
ČESKÉ REPUBLIKY

Učená společnost České republiky srdečně zve
na přednášky

Občanské svobody a výjimečný stav: ústavní texty a kulturní kontexty

prof. JUDr. **Jiří Přibáň**, DrSc.

Cardiff University

Poučení z krizového vývoje

prof. JUDr. **Jan Kysela**, Ph.D., DSc.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy

úterý **19. dubna 2022**, 16 h

budova AV ČR, Národní 3, Praha 1, místnost 206

YouTube: <https://bit.ly/svobody>

Občanské svobody a výjimečný stav: ústavní texty a kulturní kontexty

prof. JUDr. Jiří Přibáň, DrSc.

Před čtyřiceti pěti lety, v roce 1977, publikoval Ronald Dworkin, americký právní filosof, esejist a liberál tělem i duší, knihu *Když se práva berou vážně*, která se okamžitě stala bestsellerem nejen mezi právníky, ale také politology, filosofy i občanskou veřejností. Kniha se stala manifestem celé éry, ve které se navzdory studené válce prosadil princip ochrany lidských práv mobilizující jak hnutí za občanská práva a svobody v poválečných Spojených státech, tak i politický disent v komunistických zemích nebo občanské zápasy za svobodu v autoritářských zemích po celém světě. Není náhoda, že ve stejné době vznikla i československá Charta 77.

Jak připomíná i německý filosof Jürgen Habermas v díle *Faktizität und Geltung*, ústavní občanské svobody nejsou jen právně kodifikované katalogy a nároky občanů, ale samotná podmínka legitimacy demokratického státu, bez které se svrchovanost lidu kdykoli může zvrhnout v despotickou vládu. Občanské svobody proto nepatří ani pravici, ani levici. Nepatří ani vládám, ani aktivistům, ale o to víc tvoří součást toho, co bychom parafrázováním Thomase Paina mohli označit za *common sense* – obyčejný lidský rozum.

Když v Evropě vznikaly moderní národní státy, občanská práva a svobody začaly postupně fungovat jako důležitá protiváha demokraticky ustavené moci. Jejich ochrana vždy bránila totalizačním tendencím moderní politiky. Dworkinovými slovy, jsou to „trumfy“ proti bezpráví a nespravedlnosti a mnohdy jediná účinná protiváha proti politické moci v jejím běžném provozu i výjimečných stavech. Pojetí občanských práv a svobod jako základní normativní struktury ústavní demokracie je proto otevřeně kritické k pojetí práva a politiky, s jakým svého času přišel německý právní filosof Carl Schmitt, který politiku chápal jako možnost suverénně rozhodovat o osudu druhých a suverenitu definoval jako schopnost exekutivně rozhodnout o výjimečném stavu. Přestože tato tzv. decisionistická teorie práva a politiky má dodnes své stoupence mezi konzervativní i kritickou právní vědou, Schmittova teze, že veškerou moc přebírá ve výjimečném stavu bez dalších podmínek diktátor nebo výkonná moc, v ústavní demokracii založené na dodržování občanských práv a svobod neplatí. Můžeme dokonce říct, že míru svobody a demokracie poznáme právě podle toho, jak se společnost dokáže vyrovnat s výjimečnými situacemi a stavy. A schopnost řešit takové krize odpovídá také historickým zkušenostem a kulturním i politickým praktikám a nepsaným pravidlům ve společnosti. Výjimečný stav tedy nemá primárně řešení v ústavně právních textech, ale mnohem víc v kulturních a společenských kontextech.

Poučení z krizového vývoje

prof. JUDr. Jan Kysela, Ph.D., DSc.

1. Normalita, krize a výjimečnost v právu
2. Výjimečné stavy
3. Konflikty základních práv a veřejného zájmu: metoda řešení, důležitost (ne)shody na hodnotovém žebříčku
4. Zvládání pandemie v ČR: pravidla, instituce, veřejnost
5. Závěry a doporučení